

Asia: Oikeusministeriön lausuntopyyntö uudesta lainvalmistelun prosessioppaasta**Viite: diaarinro VN/2142/2026****1. Oppaan soveltamisala ja ohjeistuksen sisällön periaatteet**

Opasta sovelletaan lakien ja asetusten valmisteluun.

Oppaan soveltamisessa otetaan huomioon lainvalmisteluhankkeiden erot, jotka voivat koskea esimerkiksi esivalmistelun tarvetta ja laajuutta. Hankkeiden erojen huomioon ottamiseksi esivalmistelun ja perusvalmistelun välitoimia ja päätöksiä voidaan yhdistellä sen tahon päätöksellä, joka (tämän oppaan mukaan) päättää välitoimesta. Toisaalta esimerkiksi merkittävässä hankkeessa voi olla tarpeen oppaan vähimmäisvaatimusten lisäksi järjestää lisäkuulemisia.

Oppaassa on valmisteluprosessin kunkin vaiheen kohdalla tarpeelliset viittaukset muuhun valtioneuvostotasoiseen yksityiskohtaiseen ohjeistukseen, joka koskee esimerkiksi vaikutusten arviointia ja kuulemisia. Lisäksi ministeriöillä on täydentävää sisäistä ohjeistusta esimerkiksi valmistelun organisoinnista, resursoinnista, päätöksenteosta ja muusta ohjauksesta sekä seurannasta. Oppaan periaatteista ja tavoitteista kerrotaan yksityiskohtaisesti opasluonnoksen 1 kohdassa.

Kannatan muutettuna, miten: *Invalidiliitto katsoo, että 1.1 Oppaan tavoite ja soveltamisalan Tavoite –kappaleen sanamuotoa tulee täydentää seuraavasti: “Lainsäädäntö on keskeinen osa toimivaa demokraattista oikeusvaltiota, joka turvaa kansalaistensa perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista.”*

Perustelut: *Suomen perustuslain 22 §:n (PL) mukaan julkisen vallan on turvattava perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Siksi ihmisoikeudet tulee tässä kohtaa myös mainita. Oppaassa neutraalisti kuvattuihin valtiosopimuksiin sisältyy maassamme ratifioituja kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia, kuten YK:n vammaisten henkilöiden ihmisoikeuksia koskeva yleissopimus (CRPD). Suomi noudattaa käytäntöä, jossa kansallinen lainsäädäntö pyritään saattamaan sellaiseksi, että se on sopusoinnussa kansainvälisen valtiosopimuksen kanssa ennen sen ratifioimista osaksi kansallista oikeusjärjestystä.*

2. Aloite

Säädösvalmisteluprosessin käynnistävästä aloitteesta ja niiden käsittely ohjeistetaan opasluonnoksen 1.3 kohdassa.

Kannatan muutettuna, miten: *Invalidiliitto katsoo, että opasluonnoksen 1.3 Aloite -kohtaan tulee lisätä luetteloon myös kansainvälisten sopimusten seuranta (kuten mm. YK:n vammaiskomitean antamat suositukset Suomelle YK:n vammaisyleissopimuksen 1. maaraportista; CRPD ratifioitiin Suomessa 10.6.2016). Valvontaviranomaisten osalta myös yhdenvertaisuusvaltuutetun kannanotot ja yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan lainvoimaiset linjaratkaisut on syytä lisätä ylimpien laillisuusvalvojen rinnalle.*

Perustelut: *Kansainvälisten sopimusten hyväksymisen ja voimaan saattamisen lisäksi edellytetään niiden seurantaa. Sopimuspuolena Suomi on velvollinen määrääjain antamaan erilaisille kansainvälisiä sopimuksia valvoville komiteoille määrääkäsraporttinsa ja niiden pohjalta komiteat*

antavat suosituksensa. Jotkut suositukset edellyttävät myös kansallisia lainsäädäntömuutoksia. Eräs esimerkki on CRPD –komitean suositus Suomelle yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan toimivallan lisäämisestä yhdenvertaisuuslain mukaisen hyvityksen määrittämiseksi velvoittavasti pelkkien suositusten sijaan.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu voi esittää lakimuutoksia kuten esimerkiksi eduskunnalle antamassa vuosikertomuksessaan 2025. Vaikka yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta ei käytä tuomiovaltaa, niin yhdenvertaisuuslain tulkinnassa sen asema on kiistaton.

3. Esivalmistelu

Esivalmistelun tavoitteena on koota aineisto, jonka pohjalta voidaan päättää lakihankkeen tarpeellisuudesta ja lainvalmistelun toimeksiannosta.

Esivalmistelupäätös, esivalmistelun laajuus, toteutus ja dokumentointi sekä hankesuunnitelma ohjeistetaan opasluonnoksen 2 kohdassa.

Kannatan muutettuna, miten: Invalidiliitto katsoo, että opasluonnoksen 2.2 Esivalmistelun laajuus, toteutus ja dokumentointi kohtaa tulee lisätä esimerkkejä lakisääteisistä kuulemisvelvoitteista mainitun Saamelaiskäräjälain lisäksi, kuten YK:n vammaisyleissopimuksen artikla 4.3 (Yleiset velvoitteet)

Perustelut: Invalidiliiton mielestä oppaassa tulee kiinnittää huomiota perusoikeuksien lisäksi ihmisoikeuksiin (PL 22 §).

4. Perusvalmistelu

Perusvalmistelu alkaa lainvalmisteluhankkeen toimeksiannosta ja päättyy lakiesitysluonnoksen valmistumiseen. Perusvalmistelussa laajennetaan, syvennetään ja tarkennetaan esivalmistelussa koottua tietoa valmisteltavasta asiasta, ratkaisuvaihtoehdoista ja niiden vaikutuksista sekä selvitetään tarkemmin perustuslakiin ja muuhun lainsäädäntöön liittyvät sekä muut oikeudelliset kysymykset. Perusvalmistelun työsuunnitelma, tietopohjan kokoaminen ja lakiesitysluonnoksen (HE-luonnos) laatiminen ohjeistetaan opasluonnoksen 3 kohdassa.

Kannatan muutettuna, miten: Invalidiliitto huomauttaa, että opasluonnoksen 3 Perusvalmistelua koskevassa osuudessa sidosryhmien kuulemisessa tulee kiinnittää huomiota esteettömyyteen ja saavutettavuuteen (mm. fyysinen toimintaympäristö ja etä/digiympäristö sekä aineisto).

Perustelut:

Kuten edellä mainitut.

5. Lausuntomenettely

Lakiehdotuksesta järjestettävällä lausuntomenettelyllä varmennetaan hankkeen tietopohjan, arvioiden, perusteluiden ja ehdotusten laatua, edistetään valmistelun avoimuutta ja osallistumisoikeuksien toteutumista sekä mahdollistetaan hankkeen kriittinen julkinen arviointi. Lausuntomenettelyn valmistelu ja sitä koskeva päätöksenteko, lausuntopyyntö, toteutus, palautteen koostaminen, arviointi ja julkistaminen ohjeistetaan opasluonnoksen 4 kohdassa.

Kannatan sellaisenaan X

6. Jatkovalmistelu

Jatkovalmistelussa päätetään hallituksen esityksen lopullisesta sisällöstä mm. lausuntopalaute huomioon ottaen ja tehdään esitysluonnokseen tarvittavat muutokset.

Jatkovalmistelua koskeva päätöksenteko, jatkovalmistelun viestiminen sidosryhmille, kääntäminen, laintarkastus ja HE-luonnoksen viimeistely ohjeistetaan opasluonnoksen 5 kohdassa.

Kannatan sellaisenaan X

7. Asetusten valmistelu

Oppaan soveltaminen asetusten valmisteluun ohjeistetaan opasluonnoksen 12 kohdassa.

Kannatan sellaisenaan X

Helsingissä 14.8.2026

Invalidiliitto ry

Janne Juvakka
toimitusjohtaja

Laura Andersson
johtaja

Lisätietoja: Henrik Gustafsson, juristi, henrik.gustafsson@invalidiliitto.fi